

Afhandling

Om

W a s s e n

Arundo phragmites Linn.

Med

Philosophiska Facultetens bifall,

Under

*Oeconomiae Professorens och Ledamoten af Kongl. Vet. Acad.
samt Kongl. Patriot. Sällskapet i Stockholm.*

Herr CARL NICLAS HELLENII

Inseende,

För Lagerkranzen

Utgilven och förfvarad

Af

MICHAËL LUNDÉN,

G. O. T. Satakunda-bo.

Uti Kongl. Åbo Academiens Öfre Lärosal den 19 Junii 1795.

På vanlig tid f. m.

ÅBO, Tryckt i FRENCKELLSKA Boktryckeriet.

19.

Vice Håradshöfdingen

Välborne

Herr HENRIC WILHELM von PFALER,

Ordförande i Ågodelnings Rätterne uti Satakunda Nedre- och
en del af Öfre- Dels Domsagor,

Min Gunstige Gynnare!

Eburu mig fela ord at rätteligen tolka mit bjertas känslor,
emot de välgeringar, som jag uti Herr Vice Håradshöfdingens Hus åtnjutit; så befaller mig likväl min vördnad, at såsom et bevis af deras uprigtighet dem härmedelst offentliggen betyga. — Tillika har jag den åran, at såsom et vedermåle af samme min vördnad, i ödmjukhet tilägna Herr Vice Håradshöfdingen närvarande Oeconomiska arbete, hvilket jag beder måtte anses med samma ynnest, som jag tilförene så ymnigt fått erfara, och med erkånsla hvaraf jag skall räkna för en beder och lycka at framhärda

Herr Vice-Håradshöfdingens

ödmjukaste tjänare

MICHAËL LUNDÉN.

*Qui gramina felici opere propagare didicit, & optima eorum gregibus
pro pabulo suppeditat, præ reliquis ex pecoribus, usum & divi-
tias colligit.*

LINNÉ.

Bland de mångfaldiga föremål, til hvilka den allvifa För-
synen bestämt de talrika och nästan allestädes befintliga
växter, som vi känna under namn af gräs arter (gra-
mina), blifver det ostridigt et af de ögonkenligaste, at de
slag och arter af djur, hvilka närmast synas danade til män-
niskoflågts förmån och nytta, samt til följe därpå, äfven
ifrån de äldita tider, til en stor del vunnit des ömare om-
vårdnad, hufvudsakeligen och förnämligast af dem hämta sig
näring och föda. Intet enda gräs finnes undantagit, som icke
af något bland desse djuren til födo ämne användes, och vid
det urval de härunder, enligt naturens anvisning til sin läk-
rare välgång och trefnad tyckas göra, blifver man gemen-
ligen varse, at hvad af det ena släktet ratas, merendels blif-
ver en läckerhet för det andra.

Desa växters närmare kännedom och därpå grundade
vederbörliga skötsel, har därföre i alla tider vunnit en lär-
deles upmärksamhet vid all förnuftig landthushållning. Ty
så säkert det är, at alt Landtbruk ifrån en rätt drefven Bo-
skaps-

skapskötsel hämtar sin styrka och förkofran, så viist bliver det ock, at denna aldrig kan bringas til någon högd eller drifvas med önskad vinning, så länge man ej känner de tjenligaste födoämnen för Boskafen, och således icke heller förtår sig, at af dem samla det förråd, som til desfas riktiga fordring tarivas. Sant är väl det, at i sednare tider i fynnerhet uti detta ämne åtskilligt blifvit både utrönt och föreskrifvit; men så torde man ändock med skäl kunna säga, det vi ännu icke tillräckligen känna våra gräs i den mån de äro mer eller mindre begärliga til föda för Boskafen, än mindre, huruvida de, enligt sina särkilda egenskaper, verka på den afkastning vi af desfa Kreatur vänta ofs, så väl til mjölk, som smör och oft med mera, til hvilken kunskap erfarenheten likväl alla redan visat, det naturen ingalunda lemmat ofs de ofäkraste anledningar. (a) Ganska mycket är alltså härutinnan ännu förbehållit för vår framtida forskning at upptäcka. I samma mån den med nit och driftighet förtfättes, skall äfven vårt hopp blifva styrkt om ernående af de förmånligaste uplysningar, ej allenast uti desfa, utan ock i mångfaldiga andra naturens hit intills för ofs förborgade hemligheter. De allmänna förekommade hennes allier tyckas i flere afleenden äfven så väl förtjena vår upmärksamhet til sin underfökning, som de mera sällsynte, ty til närvarande tid torde vi såfångt våga föregifva, något enda af dem vara af ofs så fullkommeligen känt, at icke vi med den säkraste öfvertygelse nödgas tillå, det naturens viså hushåll-

---

(a) se Economiske dictionairen 2 delen pag. 413 och följ.

hållning, hvarmed de flere ändamål vinnas, som med den samma kan ålyftas, til en stor del ännu är för oss fördold, utom hvilkens erforderliga kännedom, dock vår väst och förmån, ehuru klokt och villigen den öck i vårt tycke må fökas, likväl, äfven af de rikaste naturens skatter, alltid måste blifva osäker och af en slumplycka beroende.

På följande blad har jag, så långt mig varit tillåtit, fökt at beskrifva Wasfen, ett af våra allmänna gräs, til sine hitintils kände egenskaper och däraf tillflytande fördelar i vår hushållning; måtte en gynnande framtid lyckeligen fylla den brist vi ännu dagligen röna ej mindre vid dennas, än andre naturens, til vårt gagn och förmån så ömnigt tig företeende häfvors, närmare kännedom! Jag vågar emedlertid smickra mig med det glada hopp, at åtminstone någon del af mine gynnande Läsare ännu ej torde anse detta mitt ringa bemödande för öfverflödigt och utom all nytta.

§. 1.

En noggran och fullständig Botanisk underfökning om wasfen til dess känne- och skiljemärken torde vid detta tillfälle, så mycket hellre kunna utelämnas, som man med all fog kan räkna detta gräs ibland dem, som af en och hvar Landtman säkraft och påliteligaft igenkännas. Dock at äfven i denna del ej förbigå det nödvändigaste, lærer mig tillåtas, at anmärka, det *Wasfen* af örtekännare föres til Rörfläget (genus *Arundinis*), hvilket ifrån de andre grässlagen tydeligaft därigenom åtskiljes, at blommorne som äro utan agu

(muticæ), nedantill alltid finnas omgifne med ett ludd eller ull (lana). Under detta slägte är till närvarande tid 4 arter såsom hörande till vår Flora upptäckte, nämligen, *Berg Röret* (Arundo Epigejos) med rak blomvippa och blad på undre sidan glatta; *GrenRöret* (Ar. Calamagrostis) med flak blomvippa, slätt blomfoder, och småhårig blomkrona; *SandRöret* (Ar. arenaria) med axlik blomvippa, blad fyllicka långsamt inböjde med kanterne, slutande sig i en stickande spets; samt *StrandRöret* eller Wasfen (Arundo Phragmites); hvilken ifrån desle nämde säkraft igenkännes medelst de flere blommor som hon hyser innom de mesta af sine blomfoder, då de andre gemenligen innom sine, ej hafva flera än en enda. Dets rot är flerårig, ofta af några famnars längd, merendels fingers-tjock samt full af leder; Stjelken är odelt af flere alnars högd och lillfingerets tjocklek, rund, ihålig; Bladen lancettlike, i kanterne något vägige, samt på det finaste sågade; hvaraf ofta händer at man vid mindre försiktigt handterande af dem lätteligen kan såra sig, hvilket ock förmodeligen gifvit gräset namn af vafs. Uppå särskilda orter har detta gräs äfven fått särskilda namn, i Skåne och Östergöthland kallas det *Wafs*, i Småland *Kafa* och *Skårvafs*, i Nerike *Bladvafs*, i Upland *Rör*, af Finnarne *Ruoko* och *Kabilas*. Det växer allmänt öfver hela Finland vid stränderne i Hafsvikar, insjöar, träsk och åar, i synnerhet där ler och gyttjig botten finnes. Äfven träffas det uppå åkrar som ligga nära till sjöar och af deras uplandningar tilkommit, eller ock hyfa flora och många källfåg. Dets blomning sker hos oss i medlet af Augusti, hvarpå fröet mognar i September månad, som är af-
långt

långt, å ömse ändrar spitligt, täckt med det hopvuxna och luddna Blomfodret; affaller vid höstens stormar, insuper snart vatn, då det sedan sjunker, och med sit ludd fäster sig fast i gyttjan, för at få mycket snarare och säkrare vinna groning.

§. 2.

Af det rum och läge denna växt fådt til sin trefnad, torde man få den säkraste anledning, at i någon mån äfven kunna fluta til naturens visa affigt med densamma uti sin allmänna Hushållning. En mjuk och gyttjig strand skulle omöjliggen, utan at i större eller mindre mån utskäras, kunna emotstå vågornas våldsamhet och fvall, om icke naturen medelst vassen ej allenast bröt vågornes häftighet, samt sålunda gaf stranden nödigt lugn, utan ock med vassens tätt sammanlöppande rötter skaffade åtjan den fasthet, at den ej lätteligen kunde bortsköljas. I samma förhållande som vassen tiltager, tilländas äfven stranden; vid vassen samlas nämligen och qvarstånar alt, hvad af vågorne drifves emot landet, fästes af des kringlöppande rötter til en bank, hvilken småningom mer och mer hårdnar, så at vassrötterne sluteligen qvasde nödgas längre in åt sjön föka sig tjenligare utrymme och lämna sin förra plats til inquartering för nya växter, hvilka äfven bidraga til danande af en fastare jordyta, och sedermera jämt följa vassen i den mån den framskrider uti vatnet, och deras förra grund fådt art och lynne af en för dem och deras trefnad mindre afpassad hårdvall. Vid vassens rötter och des framkommande nya skått gnider sig om våren lek-

lekfisken för at där qvarlämna sin romm, hvilken därvid fastnar, och sålunda hindras, at ej af vågorne blifva upkastad på stranden och förstöras. Sedan rommen af solvarmen blifvit utkläckt, njuter den nyss framkomne afveln ej allenast det såraste skygd af de upväxande vassstjelnarne emot de fleste af sine fiender, utan finner ock på dem det förta födoämne naturen dem lemnat. På dem läfter sig förnämligast det slemmiga sediment, som vatnet slående i lugn ifrån sig faller och för de fleste fiskar i den spädaite åldern blifver deras tjenligaste föda; äfven samlas på dem maskar och åtskilliga smärre fjökräk, hvilka i detta slemaktiga sediment äga sin trefnad; dock sluteligen äfven öka matförrådet för de späda fiskarne. Skränlomen (*Colymbus auritus* Fn. Sv. 521.) tilreder sig bo af vassen uppå sjelfva vatnet, på det ungarne lika oskickelige at gå på det torra som Föräldrarne, måtte få mycket lättare vänjas vid och snarare framslippa til det element, uti hvilket de för all sin lefnad af naturen blifvit bestämde at vistas. Här sinna de äfven af den öfverslödiga fiskafveln sin nödtorf-tiga föda. De släste utaf Andslägtet löka af vassen skygd för sina ungar; innom den undangömda kunna de svårligen af sine fiender upträckas, träffa därjämte det rikaste förrådshus på hvarjehanda för sig tjenliga födoämnen. Den öfver vatnet växande vassen lemnar ock et önskat härberge för flere uti vatnet utkläckte insecter, såsom *Ephemera*, *Phryganeæ* och *Tipule*, hvilka åter hit läcka många af insecter ug närande små foglar, såsom *Fernsparsfuen*, (*Motacilla modularis* Fn. S. 245.), hvilken i synnerhet är känd för sitt mesta vistande vid vassen. Den varmare luften som om Höstarne fin-

nes

nes vid Skärgården och större vatten långt sednare än uppe på fasta landet, gör ock, at på den i dem befintliga vasfen, Infecter ännu den årstiden träffas då de annorstädes aldeles äro försvundne; därför sker ock, at de fleste af våra flyttfoglar gemenligen sednast på hösten alltid ses vid stränderne och inom vasfen. Svalan innan hon öfvergifver oss, vistas ock, förmodeligen af denna anledning, någon tid förut vid vasfen, för at där finna sig föda, som på det torra nu är henne förnekad. Så styres alla ting uti naturen efter de visaste lagar, til det helas säkra bestånd och oförändrade styrka.

§. 3.

Wasfens egentliga hemvist uti vatnet på en sank och mera gytzig än fast botten, gifver väl ej särdeles anledning at förmoda, det hon af naturen vore ämnad til föda för Boskapen, ifrån hvilken synpunct gräsen betraktade likväl låfva oss den hufvudsakeligaste förmån i vår enskildta hushållning; men underföke vi detta gräset närmare, och därjämte påminna oss, hvad en allmänt erkänd erfarenhet intygar, så skola vi snart nog finna, at vasfen, ej mindre än andre dess närmaste slägtingar, med mycken fördel kan användas til Boskapens uppehälle och föda. Så länge detta gräs ännu står i växt och innan frön begynna mogna, äro få väl bladen som stjelen mjuka, saftfulla och nog föta, så at de i desä omständigheter, föga eftergifva något, ätven af de yppersta til Boskaps foder efterfökte gräsen. Dessutom få finna vi merendels, at Boskapen om sommaren hastar jämväl ifrån den bästa betesmark skocktals til sjöstranden, därifrån, om någon sin möjligt blifver,

blifver, den genast begifver sig til vassen, äter af den samme begärligt til sena aftonen, hvarpå en önnigare afkaltning af mjölk blifver et ojäfaktigt bevis af betets utmärkta godhet. Så väl den svalke Boskapen vinner i vatnet emot solhettan, som och den säkerhet den här njuter för bröndlar samt andre infecter, torde väl til en betydlig del bidraga til mjölkens förökning i denna händelse, dock tyckes det åtminstone utom all motfäggelse och folklart häraf följa, at födan som Boskapen härjämte njutit ingalunda varit dem skadelig, utan tvärt om befördrat des trefnad. Hos våra Landthushållare är det ifrån äldre tider allmänt erkänt, at vassen verkligen ökar mjölken hos Boskapen, och det i den mån, at de ej våga lemna något af den til foder åt Koer innan de kalfvat, för des starka mjölkdrifvande egenkap, som de under denna tiden ej kunna uthärda, utan at aldeles utmagras. (a) Huruvida dock denna erfarenhet kan finnas grundad i naturen, och ensamt här leddas af vassens naturliga egenkaper, förtjenar i min tanke ännu en närmare underfökning, ty mångfaldiga exempel gifvas, som bevisa, at mjölkekoer öfver hela vintern hos fattigt folk i skärgården, til det mesta blifvit upfödde med vass, men icke deito mindre vid kalfningen, som ock sednare på våren, oftast ägt bättre hull och trefnad, än den Boskap, som i större Ladugårdar äfven haft tillfälle til ombyte af de utvaldaste foderämnen. Torde nämligen hända, at hvad sälunda skylles på vassen, och des otidiga bruk för Boskapen, med lika få goda skäl kan leddas ifrån en uraktlåten eller mindre känd

---

(a) Hushålls Journ. för 1779 Septembr. månad pag. 25, i noten.

Känd ryckt och ans, som kreaturen därjämte fordrat, hvilken utan motfäggelse i sin mån äfven få kraftigt bidrager til deras trefnad som någon sin födan. Men nog af til vårt förremål, at den begärligt af Boskapen ätes, och är allmänt känd för sin mjölkökande egenkap, hvilken ofstridigt ej annat kan, än ådraga sig hvar omhugsam Landtmans yttersta upmärksamhet, samt aldrig under en öm och efter omständigheterna afspasfad skötsel blifva vådelig. Ofs återstår således endå, at enligt de anvisningar naturen lemnat, undersöka i hvilka fall detta foderämnet ej allenast äger sine förmånliga egenkaper, utan ock när det läkraft med desfas bibehållande kan inbärgas.

Lika med alla växter äger vassen det gemensamt, at på sin egentliga boningsplats vinna sin största fullkomlighet, hvilken äter i samma mån aftager och minskas, som han finnes skild ifrån den samma. Vassen älskar, som i 1. §. är anmärkt, en mjuk och dyblandad jordmån, så ofta den därför finnes på en hård klappur eller sandstrand, är ej underligt at han vantrifves, blifver saftlös, hård och sträf samt ratas af Boskapen, så framt de ej äro utsvultne, i hvilket fall den ock mest torde tjäna dem til bukfyllnad och näppeligen för en sund och gagnande näring.

Under det gräfen blomma och innan frön begynna at tiltaga, äro de saftfullast och fölgakteligen äfven för Kreaturen smakligast, för hvilken ordfak ock deras inbärgning vid denna tiden vanligen förrättas; men sedan naturen uti dem arbetar på fröns tilväxt och mognad, begynna de småningom blekna, torrkas och hårdna, til et ojäfaktigt vedermäle af deras i samma

förhållande beröfvade näringskraft och förmåga. I akt tager man til följe häraf ej heller tiden hvad vassen beträffar, utan på fått som hos oss vanligen sker, först in på sena höften och sedan man til det mesta sluppit åkerarbetet, företager sig dess bärgning, så kan ju ej annat hända, än at detta nyttiga Boskapsfodret mer än mycket förlorat af sine goda egenskaper. Hvarvid ännu kan tilläggas, at det mogna och med ludd betäckta fröet, om ej toflen eller vippan blir noga under bärgningen borttagen, möjeligen af Kreaturet nedvälgt, kan blifva grund och ämne til de så kallade *Tyren* (*ægagropilæ*,) hvilka med de, af dem förorsakade stockningar, merendels vålla obotliga sjukdomar och fölgackteligen nog kunna verka til den magerhet hos Boskapen, som vassens i annor händelse oskyldiga bruk, af en förhållad erfarenhet, blifvit tillkrefven.

Ju snarare höet torkas efter slaget, desto bättre och förmånligare anses det äfven med alt skäl, så vida det då i möjeligen minsta mån genom luftens utlakande verkan blifvit försvagadt. Betrakte vi ifrån denna synpunkt vårt arbete med vassen, måste vi äfven tilstå det vi af obetänksamhet handle aldeles snörrät emot vår egen förmån. Luften har höftetiden redan förlorat den torrkande egenskap, som den om sommaren ägde, är nu mera fuktig och kall, hvarigenom tiden betydligen förlänges, som fordras för den aflagne vassens torrkning, hvilken således under denna längre tid nödvändigt mer och mer måste beröfvas, äfven det lilla närande ämnet, som dess af för mycken mognad visnade stjälk och blad til äfventyrs ännu kunde hyfa.

Af en långvarig torrka lider äfven vasfen, ehuru den växer i vatnet, ofta så mycket i sin trefnad, at den nästan öfver alt blir täckt af Bladlöfs (*Aphides Nymphaeæ*, Fn. Sv. 983.) hvilke ej en gång under desfs inbärgning fränkiljas, utan fastorrka vid den samma. At en sådan med bladlöfs hölgd vase blir, om ej alltid skadlig, dock aldrig nyttig för boskapen, har man all anledning at frukta, sedan man af Spaniska Flugörs bruk lärt sig at uti Insecterne åtminstone mistänka en skärpa som invärtes nyttjad är ganska vådelig och äfven på yttre huden brukad, verkar med betydlig och synbar våd-
sämhet. Måne icke den blodpinkning, som Kreaturen föregifvas under tiden ådraga sig, då de födas med vase, svarare af desfa på den besinteliga Bladlöfs än af sjelfva växten får härledas? Åtminstone vet man at Läkare anmärkt, det Hæmaturie hos menniskor upkommit af Spaniska Flugörs otidiga invärtes bruk (a). Någon gång händer ock, at klena personer, som afskära en af Bladlöfs bevärad vase, plågas af hufvudvärk och upkastningar, hvilka de tillskriva den lukt vasfen nu sprider, som de i annor händelse knappast känna, än mindre blifver dem plågsam. All försiktighet fördrar därför at detta ämnade fordret ifrån denna ohyra befrias innan det lämnas til Boskapen, hvilket jag sedt hos omtänksamma Landtmän ganska noga verkställas på följande sätt. Sedan vasfen blifvit afskuren, doppas den genast i vatn, där den lemnas en kort tid, uptages derpå med en lindrig sköljning, då knappast andra spår träffas efter desfa djur än någre blekare

---

(a) Se SAGARS System. Morbor. Sympt. Tom, I, pag. 462, där den kallas *Hæmaturia Mleioica*.

fläckar på bladen eller stjälken, där de förnämligast hållit sig. Är vatnet salt lå sker detta både snarare och säkrare, ja själva fodret blir härigenom smakligare för Kreaturen. Korrektligen om vassen med fördel skal nyttjas til Boskapsfoder, bör den hafva vuxit frodigt, det är på en myllig och mjuk strand, affkåras under eller straxt efter blomningstiden, om den då befinnes befvärad med bladlöfs eller annan ohyra, genast och med det samma genom sköljning på det nogaste ifrån dem renas, samt sedermera så fort sig göra låter, i fri och öppen luft torrkas. I samma mån deså föreskrifter med noggrannhet efterleivas, skal och aldrig fela det icke vassen mer och mer måste finnas värdig våra Landtmäns omtanke och upmärksamhet til befordrande af en trefven och lönande Boskapskötsel. Hästar och Getter rata icke heller vassen, då den lemnas dem til foder, dock i anseende til deså mjökökande egenkap tyckes den endast och egentligen böra sparas för Koerne. För, Fåren är den lika med andra vattuväxter icke behaglig, utan lemnas orörd, ehuru svultne de ock kunna vara.

§. 4.

På samma sätt, som Råghalmen uppå åtskilliga orter brukas til Taktäckning, kan äfven vassen med mycken förmån och uträkning därtill användas. Til detta behof utses i synnerhet en gles och på hård samt klappur strand växande vasse, såsom otjenlig til Boskapsfoder, hvilken med en långskafad lje nedlås nära in vid roten, då halmen blir mycket längre och drygare, samt i anseende til sin varaktighet och flere

flere andre egenskaper vinner ett ofstridigt företräde för Råg-
halmen. Til mattor hvarmed dresbänkar täckas, äfvenfom
til skärmar för spädare växter, så väl emot solhettan, som
nordanvädrets våldsamhet, lennar vasfen, som nu mera all-
mänt erkännes, det förmånligaste ämne; I England i synnerhet
har den redan ifrån längre tider tillbaka til detta lednare fö-
remål med utmärkt nytta blifvit brukad. Lå väggar eller
tak i våra boningsrum skola gipsas, räknas äfven vasfen för
det läkraste och nyttigaste medel at fästa gipsen. Wasfen
fasthäftas med spik, järn eller mesfingstråd, efter det om-
ständigheterna medgifva, hvarpå federmåra gipsen inflås rap-
pas och flätas. Den iholiga stjälken af vasfen nyttjas all-
mänt vid väfverierna til spolfickor, hvarpå allahanda slags
garn och äfven filke spolas til inflåg. Vid Artilleriet bru-
kas ock denna stjälk til brandrör. Blomvippan (*panicula*)
eller som den allmännaft kallas Rörtossen, användes öfver
alt hos den fattigare delen af nation, i anseende til dess nå-
gorlunda spännstiga mjukhet, såsom stoppning uti deras fäng-
kläder och madrasser, hvarföre den ock vunnit det värde,
at en vanlig säck fylld med rörtofs på sine orter betalas med
7 à 9 Dal. Kop.mt. Samlandet af denne tofs bör dock ske
innan frön fullkomligen mognat, ty utom det, at toffen fe-
dermåra förlorar sin spänstighet och blomfodretska (*calycis*
glumæ) äfven som fröet blifva styfva och stickande, så vet
man at rottor och möls för det mogna fröets skull, som tje-
nar dem til föda, sönderskära sådana kläder och ej fällan uti
den bereda trefligt bö för sin afföda. Innan vippan blommar
plockas den af allmogen och brukas til at färga grönt på ylle.

De

De hackas då fänder och upkokas något litet i en gryta; livarpå garnet som tilförene väl blifvit betat med alun inlägges och kokningen fortfättes tills garnet efter önskan blifvit färgat. I den mån färgen skal blifva mer eller mindre mörk tilblandas ock i godset något af tjellva stjelken, som gör den mörkare. At affopa damb af möbler och andra dyrare husgeråd nyttjas äfven desla vippor i knippor sammanbundne med mycken förmån. De äro veka och mjuka, borttaga därför någa dambet, dock utan at med skrämor eller färdeles nötning skada förgyllningen eller hvad annan bonad möblerne til äfventyrs kunna äga. Rötterne af vasfen hafva ock fordom vunnit rum uti Medicine för den öppnande och fördelande kraft man den tilegnat; men detta bruk har i lednare tider uphört, då långt kraftigare och verkfammare medel til desla ändamål kunna föreflås. Icke få länge sedan är likväl anmärkt, at desse rötter i det närmatte åtminstone äro af lika egenkaper med Radix Chinæ (a) som bibehållit sitt rum uti materia medica, de torde således ännu i någon mån förtjena våre Läkares närmare underfökning.

§. 5.

Då nu vasfen tjenar oss til så åtskillig nytta i vår hushållning, är det naturligt at vi ock böre vara omtänkte at upfinna samt lära oss de fäkraste sätt och utvägar på hvilka den kan vinnas, samt sedermera jämat til erforderligt behof underhållas i våra sjöar och vatudrag. Där vasfen en gång är inrotad, bibehåller den sig, allenast den någorlunda fredas, uti

---

(a) Se Schrebers Saml. Vermischte Schrift, 3 Tom. pag. 13.

uti ständigt tiltagande. Man kunde väl anmärka, at vassen årligen bärgad på lätt, som i 2. §. föreskrives, i likhet med andra gräsen, som ej få tillfälle at med frön förnya sig, slutligen äfven skulle gå ut och alldeles förvinna. Men belinner man de starka skått des rötter årligen skjuta och tillika det utrymme de äga, at utan minsta trängsel och svårighet breda ut sig, så infer man lätteligen det härvid intet är at befara. Allmänast skadas vassen, då Bolkapen i längre tid under des bästa växt tillåtas beta af den samma, hvarigenom oftast rötterne få söndertrampas, at de på flere år ej kunna återhämta sig, utan med en gles och vantrifven växt, tydligen röja den våldsamhet de lidit. Därföre finnes ock all vass, som är utom hägnad vid stränder af betesmarker, gemenligen klen och nödvuxen. Hvaräst åter ej vassen fjelinant växer, och man likväl i anseende til en för den tjenlig grund önskade äga den samma bragt til växt och trefnad, låter sådant göra sig, enligt en af flere härå orten vunnne erfarenhet, såkraft på följande sätt. Först om våren föker man vid lågt vatn på en strand, där stark vasse växer, sådane rötter, som hålla sig öfverst på jordytan, af desfa uptager man med varsam hand, at nämligen de finare sidorötterne ej sönderflites, så mycket man behöfver, och med den åtföljande gyttn eller jorden nedlägger dem i et vattntätt käril, då de äfven til längre aflånd utan skada kunna framföras. Är stället mjukt där de skola nedlättas, behöfver man härvid ej annan omsorg, än at rötterne nedtrampas til vid pass $\frac{1}{4}$ alns djup uti åfjan, hvarpå de, efter några års förlopp, med en frodig växt til fullo löna all på deras plantering använd möda. Finnes

nes åter bottnen fastare än at rötterne med trampning kunna där fästas, måste man i densamma göra $\frac{1}{3}$ alns djupa färor, i hvilka rötterne nedlättas, samt sedan täckas med den på sidorne härigenom upkomne jorden, som til flut varligen sammantrampas, då äfven ändamålet vinnnes. Med frön kan ock vasfen fortplantas, då man inbakar dem i ler kakor, som sedermera nedtrampas å de til vasfens plantering utfedde ställen. Men den längre tid som åtgår innan man af detta, ehuru med flörre befvär förknippade arbetet, får vänta sig nytta, har gjordt, at man allmänt räknar planteringsfättet med rötter för säkrare och förmånligare. Under tiden blifver ock vasfen et skadligt ogräs: såfom då den vid mynningar af åar och bäckar så frodigt tiltager, at den småningom hindrar vatnets aflopp och tvingar det at söka sig en annan väg, hvarigenom oftast betydliga jordras åttadkommes. Til motaude af en sådan olägenhet är säkraft, at med en långtinnad kratta uprifva rötterne tidt och ofta, då vasfen slutligen försvinner tillika med den jordbank, som dess rötter tildannat och egenteligen vållat updämningen. Uti nära vid vatn belägne och fumpige åkrar, förqväfver den ofta aldeles säden, och kan ej förstöras innan åkren igenom tät dikning och djup plögnung vunnit sin rätta bruk och den häfd våra sädesarter til sin trefnad åfka.

